

Új Napló Váradon

Ady Endre 1901. május 22-én ezeket írta a *Nagyvárad* szerkesztőjének: „Én hát meguntam másféléves iskoláját a megalkuvásnak, bármennyire szerettem légyen is azokat, kik társaim voltak a munkában. De ugyane másfél év alatt ismerem és szerettem meg nagyon ezt a csodálatos levegőjű, merész, hódító várost, melyet elhagyni még nincs eröm, hajlandóságom. De megismertem Önt, Szerkesztő Úr, az Ön igaz szavú lapját is. Egy a kérésem. Jelöljön maga mellett helyet annak az újságírónak, akinek még nem csupán kenyérszerző az újságíró penna. Független, becses hatású, őszinte lapjának fogadja katonájává.“ Jó ötven esztendő óta Nagyvárad azt a hagyományt idézi, amelyet Ady Endre tolla, a *holnaposok* jelentkezése, a századelő szellemi pezsgése munkált ki számára. S amelybe immár egyképpen beletartozik — nagy szintézisteremtő az idő! — Janus Pannonius is, Pázmány Péter is, Csokonai is, Iosif Vulcan is, a magyar és román progresszió minden vállalható öröksége. Ebben a városban, amelyet Ady nem elfogultságból nevezett „csodálatos levegőjűnek, merésznek, hódítóknak“, azóta minden irodalmi kezdeményezés, lapindítás, írói est *folytatás* kíván lenni. A nagy örökség serkent és kötelez (vagy néha egyenesen bénít!). Volt példa arra, hogy ezt a hagyományt ki akarták sajátítani, de megkerülni, mellőzni soha nem lehetett. Váradon újságot írni, lapot szerkeszteni Ady nélkül lehetetlen!

Három esztendő óta újabb magyar folyóirat kíván munkálkodni a bihari progresszió, a román—magyar kölcsönös megismerés, a nemzetiségi öntudat jegyében, érdekében. A megyei pártbizottság és a megyei néptanács magyar nyelvű napilapja, a *Fáklya* időnként, alkalmakként folyóirat jellegű és rangú mellékletet ad ki, *Bihari Napló* címmel. Már az elnevezés jelzi a váradai hagyomány folytatását, hiszen az egykori *Nagyvárad* *Napló* címével csendül össze. Az új *Napló* szerkesztői majd minden számukban módot találnak az Ady-kultusz ápolására, ismételten hangsúlyozva elkötelezettségüket. Mindjárt induláskor közölték a készülő *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* terjedelmes címszavát Ady Endre emlékének romániai ápolásáról, később Ady-novellát adtak közre, az első román nyelvű Ady-kötetről számoltak be, az Ady-filológiát új adatok közlésével gazdagították, s nyilvánvalóan igen sok riport, irodalmi emlékezés hivatkozik a költő váradai éveire. Persze, mindez önmagában még nem jelent okvetlen hűséget Ady szelleméhez. Az eddig megjelent hét szám mindegyikében azonban érezni a feltörő becsületet, néha bizony bátortalan szándékot arra, hogy Ady nyomában járjanak. S ha ez nem is mindig sikerül, ha a hangütés, a látásmód sokszor kényszerűen nem érheti el az Adyét — tehetség, adottságok és ezer más körülmény szól bele az ilyesmibe —, a *Bihari Napló* egyetlen jelentősebb közleménye sem méltatlan a mába kivetülő hagyományhoz. Ennél na-

gyobb elismerést talán nem is igényelnek a mai *Napló* lelkiismeretes, küszködő, fáradhatatlan szerkesztői.

Három év alatt hét szám jelent meg a *Bihari Naplóból*, mindegyik harminckét oldalon. A mellékletek nincsenek számozva. Az első 1970 decemberében hagyta el a nyomdát, a második melléklet éppen egy esztendő múlva — 1971 decemberében — követte. Az 1972-es évben már bizonyos rendszerességgel három kiadványt olvashattunk, májusban, júliusban és decemberben; 1973-ban pedig, december elejéig, két számot kaptunk kézhez, júliusi és októberi keltezéssel. A szerkesztői fel fogás érdekes változását észlelhettük a három év alatt. Az első számok nagyjából *napilap jellegűek* voltak, vagyis minden olyan rovat, műfaj képviselve volt, amelyeket a napi sajtóból ismerhetünk. Fokozatosan áttértek azonban a súlypontos számok szerkesztésére, vagyis a hangsúlyozottabb folyóirat-jellegre, és az 1973-as két szám már egy-egy nagyobb tematikai egység körül épült ki: egyik a Bihar megyei múzeumokat tekintette át, másik a bihari néprajzi kutatásokat.

Természetesen, e két utóbbi, kimondottan súlypontos szám is közölt időszéri társadalmi-gazdasági anyagokat, irodalmi alkotásokat, szórakoztató rovatokat. Előbbiek a melléklet létjogosultságát teszik biztonságosabbá, utóbbi rovatok a több ezres vásárló közönség szórakozási igényeit veszik tekintetbe. A *Bihari Napló* ugyanis már indulásakor nagyobb példányszámban jelent meg, mint bármelyik magyar nyelvű irodalmi-művelődési szemle eddig ezen a tájon. Az olvasói érdeklődés bizonyossága, hogy a melléklet egészében elfogy, s nemcsak Bihar megyében vannak várakozó olvasói, hanem — személyes tapasztalatunkból is állíthatjuk — az ország minden magyarlakta vidékén. A *Bihari Napló* immár beleépült a romániai magyarság irodalmi tudatába, művelődési életébe.

Elsőrendű és következetes törekvése a *Napló* szerkesztőségének, hogy bemutassa a mai bihari valóságot. Sajnos, ez a tisztes szándék ihlette eddig a legkevesebb emlékezetes írást. A napilap-jelleg, a mindenről egy kicsit és éppen csak borzolva a felszínt — itt azonnal kitetsző lesz a többi anyag társaságában. Fura módon élvezetesebbek, hitelesebbek azok az írások, amelyek a váradi és bihari múlt eseményeit, forradalmi hagyományait idézik fel, és erőteljesebbek, halványabbak a pezsgő jelen krónikái. A való élet nem tud eléggé életessé válni a *Napló* ipari és mezőgazdasági cikkeiben, félig-riportjaiban, gazdasági beszámolóiban. A Gubán Balázsról közölt portré-féle (szerzője Boros Endre) színesebb, hihetőbb, élvezetesebb, mint a sokkal nagyobb súlyú kérdésekről közölt ankétok, kerekasztal-beszélgetések, oldalas felmérések. Különös tartózkodást érezhetünk a jelen konfliktusainak felvillantásánál — ábrázolásukat meg sem kísérlik —, mintha a párt nem bízta volna erre ismételtén a toll munkásait, s mintha a jelenkori összeütközések, egymásnak feszülő jelenségek, konfliktusok feltárása idegen feladat volna a *Napló* számára. Ne legyünk igazságtalanok, a melléklet nem egyedül marasztalható el emiatt, de Ady városában valahogy szembetűnőbb ez is. Az a hajdani *Napló* járhatott volna csupán a váradi korzó naps oldalain. De akkor aligha jelentkezik katonának hozzá Ady Endre!

Leggazdagabb az irodalmi termés. A *Napló* szerkesztői igen érzékenyen vigyáznak mindarra, ami igazán váradi haladó hagyomány. Előbb talán nem is a versekről, novellákról ejtenénk szót, hanem a hagyományfeltáró igyekezet országosan is fontos eredményeiről. Az 1971. decemberi szám, a *Familiában* megjelent első közlés nyomán, közreadja dr. Petru Groza eddig ismeretlen levelét Vlad Spoială tanárhoz az egykori Arany János-ünnepségek előkészületei kapcsán. Mint közismert, a nagy román államférfi 1957. március 3-án az *Előrében* emlékezetesen szép, őszinte levélben köszöntötte Arany János ünneplőit. A most közreadott Groza-levél — elismerés a *Familiának*, amely elsőnek publikálta, 1971 októberében! — újabb ta-

núsága, hogy milyen mély érzelmi kapcsolat fűzte a bácsi diákot, a későbbi miniszterelnököt és államfőt, a lelkek békéjének munkálóját a legnagyobb magyar epikus költőhöz. E levél előzményei: Vasile Spojală, mint a váradai múzeum igazgatója, 1956. szeptember 15-én felkérte Grozát, hogy pártfogolja Arany János évfordulójának megünneplését. A választ betegágyán írta Petru Groza, lábadozása idején:

„Sorai hozzájárultak lelkem megerősítéséhez... Ehhez a megerősödéshez egyéb is hozzájárult: Önöknek az a szép kezdeményezése, amelyet a mi Erdélyünkben több mint 1000 éve együttélő román és magyar nép egymáshoz közelítése terén tettek... Hosszas betegségem folyamán hónapokig mozdulatlanságra voltam kényszerítve. Amikor aztán az orvosi megszorítások kötései lazultak kissé körülöttem, legkedvesebb kezelőim egyike, Dr. Kahána — régi erdélyi értelmiségi, a magyar irodalom jó ismerője — meglepődve hallotta kérésemet, hogy hozza el nekem könyvtáramból Arany János kötetét, a Toldi-trilógiát.

Ezt a pompás kötetű, aranyozott fedőlapú kötetet nem a piacon vettem, hanem mint a szászvárosi »Khun Géza« magyar református liceum VIII. osztályának román diákja kaptam, tanév végén, liceumi első díjként a magyar nyelvből és irodalomból elért eredményeim elismeréséül, s amint az első oldalán a dedikációból kiderül, e könyvvel együtt egy aranyérmet is átnyújtottak akkor nekem.

A külső világtól való teljes elzártságom óráiban Arany János e munkája hetekig, hónapokig volt csodálatos társam — orvos barátom sorról sorra végigolvasta nekem.“ Irodalmi szociológiáknak is hasznos munkát végez a *Napló*, amikor olyan bihari parasztköltőkről ad hírt, mint Sárközi Gerő vagy Földi Janka. Az árpádi Sárközi Gerő egykor sokat szereplő „őstehetség“ volt a romániai magyar irodalomban. „Sárközi Gerő a bihariak mind erősebb hangú és egyre híresebb parasztköltője... — írta róla 1933 áprilisában az *Erdélyi Helikon*ban Reményik Sándor. — Friss, meleg, eredeti, természeti képeiben Erdélyi Józseffel és Bartalis Jánossal hasonlítható össze, és mégis a maga lábán jár, senki utánzója.“ A bihari parasztköltőt azóta mindenki elfeledte. A *Napló* riportjából tudjuk meg, hogy él, ma is dolgozik a mezőgazdasági termelőszoövetkezetben. Többre is kíváncsiak lennénk, de Horváth Anna írásából nem olvashatjuk ki például, hogy Sárközi kezében miként akadt el végképp a versíró toll; hogyan látja régi és mai önmagát. Miként izgalmas lenne ez a Földi Janka esetében is, aki vagy két évtizeddel ezelőtt *Kádár Kata* balladájából operaszöveget írt. Felkapták az újságok, a népi tehetség diadalát ünnepelték. Aztán... elfelejtették. Implon Irénnek elmondja most — a *Napló* hetedik számában jelent meg a riport —, hogy közben életregénybe kezdett, azt is abbahagyta, írógépe sincs már meg (azon írt!), szeretné végképp legyűrni magában az írás kényszerét. Mikor és miért szólal meg egy népköltő, parasztköltő, s mikor és miért hallgat el, eddig is el lehetne — kellene — jutni életsorak végig gondolásában. Kiből és miként válhatik egy Horváth István, s miért kell másoknak visszahullni a névtelenségbe?

Biharban ugyanis most is élnek „falusi költők“, fiatalok is. A *Napló* rendszerezen és szívesen közöl tőlük. Gábor Ferenc több sikerült, jó versét olvashattuk; Páskándi Géza nyilvános biztatása, úgy látszik, kedvét növesztette. Máté Imre Érmihályfalváról küldi a *Napló*nak verseit. (Azóta önálló kötettel jelentkezett.) Sorsuk közügy.

Váradon, Biharban élő írók, költők, tollforgatók mind teret kapnak. És mind teret kérnek! Horváth Imre majdnem minden számban szerepel, költeményekkel, anekdotákkal, aforizmákkal. „Öreg“ költő számba megy már Fábíán Sándor is. Vagy Tóth István. És a műfordításban Bölöni Sándor. Mellettük egész raj fiatal szeretné önmagát a költészetben megmutatni. Gittai István, Mérei Csilla, Gera F. Attila. A prózairók között az elszármazott Váradai B. László — a „régí“ váradiakat

is hűségesen számon tartja a *Napló*, és ők is a folyóiratot —, Bonczos István, Nagy Ilona, mellette Millye Ibolya, Szilágyi Aladár, Köteles Pál, Török Miklós, F. Diószilágyi Ibolya nevével találkozhatunk gyakran. És a Gy. Szabó Gyuláéval. Szív-szorítóan szép írásai a magányról azt az érzést sugallják, hogy ez a negyven körül járó, különös módon halk és szemérmes újságíró (aki bizonyára restelkednék az *Utunknál*, *Igaz Szónál* önmagától jelentkezni) igen jó prózairóvá nőhetné ki magát.

Hagyományápolás és a modern irodalom döntő kérdései egyképpen helyet kapnak a hasábocon. Cseke Péter érzékletes riportban vezeti végig az olvasókat Petőfi erdélyi útjain. Erdélyi Ágnes emlékét egyik barátja villantotta fel, meleg közvetlenséggel. Okos tanulmányok teljesítik a hagyományidézést a jelen irodalmáról, az érthetőségről és modern törekvésekről, az értékről és az ocsúróról. Robotos Imre és Fábíán Sándor véleménye érdemli figyelmünket.

Állandó gondja a *Bihari Naplónak* a folklór. Utóbbi számaiban nagy összeállításokat olvashatunk friss bihari gyűjtésekből. A legújabb melléklet súlypontja a népköltészet és a néprajz. Faragó József tanulmánya vázolja a bihari magyar folklór gyűjtésének történetét, a jelesebb gyűjtőket Arany Lászlótól a *Fáklya* önkéntes, műkedvelő folkloristáiig. Jó két évvel ezelőtt alakult meg a váradi folklórkör magyar tagozata. Közös kutatóutakat szerveztek, a Bihari folklórnapok alkalmával előadásokon vitatták meg a diószegi népköltészet különböző vonatkozásait. A *Fáklya* folklorgyűjtő pályázattal serkentette kedvüket. És a lap, illetve melléklete, a *Bihari Napló* szcrozatosan közli a legfrissebb feljegyzéseket. Ez is egy lap dolga lenne? Tisztelet érte, hogy magukra vállalták. Valakinek el kell végeznie ezt is.

Fekete-Kőrös völgyi néprajzi jegyzetfüzetemből, ez dr. Kós Károly öt oldalnyi dolgozatának összefoglaló címe. Negyedszázaddal ezelőtt járta be Kós Károly a völgy falvait, jegyezte fel, rajzolta le a látottakat, vallatta meg a népelet tárgyait, hagyományait, nyomait. Negyedszázad óta néprajztudásunk fiókjában őrizte a megírt munkát, míg a *Bihari Napló* érdeklődő szerkesztője el nem kérte tőle. Kós Károly dolgozatai köré csoportosul a többi közlemény, köztük talán legérdekesebb Dánielizs Endre írása fésűkészítő kismester őseinek szakmai titkairól.

Magyar folyóirattól azt is elvárja az olvasóközönség, hogy sűrűbben, mélyebben foglalkozzék a nemzetiségi lét sajátosságaival, a romániai magyarság önismeretével és a román—magyar kölcsönös megismerés, testvériség időszerű dolgaival. A *Bihari Napló* azonban mintha eleve tudottnak tartana sok mindent, nem figyel arra sem, amire pedig szintén figyelnie kellene, mégpedig ez esetben a bihari nemzetiségi sors sajátos jegyeire. Mindjárt az indulásnál Horváth László, a magyar nemzetiségű dolgozó Bihar megyei tanácsának elnöke arra tesz ígéretet, hogy „tanulmányozzák a magyar nemzetiség életének különböző oldalait, sajátos kérdéseit, szocialista társadalmunk általános összefüggéseiben...”. A folyóiratból azonban hiányoznak ezek a sajátosságok, a maguk bihari vetületeiben, illetve csak általánosságok szintjén jelentkeznek. Titus Popovici *Ion és János* című, a *Luceafărul*-ból átvett cikke az egyetlen, amely elevenbe vág, őszintén meggondolkoztat, internacionalista szemléletre nevel, szocialista, nemzeti, nemzetiségi önértetre bátorít. És éppen ezért, éppen ezzel: a testvériséget erősíti.

Harmínckét oldalon szórakoztató anyagoknak is kell helyet szorítani, jól tudják a *Bihari Napló* szerkesztői. Frappáns, eleven humoreszkek, gondosan elkészített keresztretjvények színesítik a folyóiratot. Ne feledjük: a *Napló* igen széles közönségnek készül. Könnyű a szerkesztőségnek, mondhatjuk, hiszen Bajor Andor hűséges váradi, aki soha nem felejt el írást küldeni. Fábíán Sándortól sem idegen az élcélődő írásmód. És „belső munkatárs” Lakatos András, akinek telibe találó, izes humoreszkjei eléggé ki nem aknázott tollát csillantják meg.

Lakatos András különben az utóbbi két számon már feltünteti a nevét: szerkesztőként. Az igazságnak tartozunk azzal, hogy elmondjuk, ez a melléklet az ő fáradhatatlan tenniakarásának eredménye. Jó szerkesztő társa Fábián Imre, a technikai dolgokban pedig Tóth Jenő és Sütő János, de az ötlet, a törődés, a végigvitel a Lakatos Andrásé. Amit tesz, a főszerkesztő, a szerkesztő fontosságát igazolja mai sajtóéletünkben. Szürke, jellegtelen szerkesztőnek az újságja is hozzá hasonló. Az adott kereteket a szerkesztői lelemény, céltudatosság, felelősségérzet és pártos bátorság töltheti ki úgy, hogy a lapnak, a folyóiratnak egyénisége, saját hangja legyen. Milyen gyötrelmesen szegényes is lenne az a kórus, amelynek mindenik tagja csak ugyanazt a szöveget tudná énekelni.

Beke György

Hajdu Zoltán: Z-akt